O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
MAKTABGACHA VA MAKTAB TA’LIM VAZIRLIGI
SAMARQAND DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI

Ro‘yxatga olindi:
№ BD 145
2025 yil “28” avgust

“TASDIQLAYMAN”
Samarqand davlat pedagogika
instituti rektori
_____ Sh.Sh.Negmatova
2025 yil “ ” _____

QALAMTASVIR
FANINING O‘QUV DASTURI

Bilim sohasi:	**100000 - Ta’lim**
Ta’lim sohasi:	**110000 – Ta’lim**
Ta’lim yo‘nalishi:	**60110500 - Tasviriy san’at va muhandislik grafikasi ta’lim yo‘nalishi**

Samarqand – 2025

Fan/mavzu kodi	O‘quv yili	Semestr	Kreditlar
QalamT11209 QalamT13410	2025-2026 2026-2027	1,2,3,4	19

Fan/mavzu turi	Ta’lim tili	Haftadagi dars soatlari
Majburiy	O‘zbek/ rus	4

1.	Fanning nomi	Auditoriya mashg‘ulotlari (soat)	Mustaqil ta’lim (soat)	Jami yuklama (soat)
	Qalamtasvir	I – kurs 108 (60/48) II – kurs 120 (60/60)	162 (90/72) 180 (90/90)	570

2.

I. Fanning mazmuni

Fanni o’qitishdan maqsad - qalamtasvir-barcha tasviriy san’at turlarining; rangtasvir, dekorativ amaliy san’at, grafika, xaykaltaroshlikning asosi sifatida bo’lajak pedagog rassomlarga borliqni ko’rib-kuzatib to’g’ri tasvirlash, idrok etish, tasviriy va amaliy san’at asarlarini chizishda doimiy qo’l matorikasi, ong va sezgi organlarini shakllantirish hamda bo’lajak rassom-pedagoglarni tasviriy san’at asoslariga o’gatishni maqsad qilib qo’yadi.

Fanining vazifasi - boshqa kasbiy fanlari qatorida bo’lajak o’qituvchi-rassomlarni tayyorlashda asosiy mezon hisoblanib, u talabalarga amaliy mashg’ulotlar orqali olib boriladi va asosan inson yuz tuzilishi, uni tasvirlash metodlariga doir bilimlarni o’rganishni o’z ichiga qamrab oladi. Shuni ta’kidlash kerakki, amaliy mashg’ulotlar qatorida nazariy bilimlar ham bo’lajak rassom-pedagoglarga ularning keyingi pedagogik va ijodiy faoliyatlarida muhim o’rin tutadi, bu esa o’z navbatida amaliy darslar jarayonlarida nazariy tushunchalarni berib borishni taqozo etadi.

II. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:

Mashg‘ulotlar shakli: Amaliy (A),

Kirish. Qalamtasvirga kirish.

Art-Hist 115 Introduction To Visual Arts (ATD). Tasviriy san’atga kirish.
https://www.umass.edu/art/academics/resources/painting-check-sheet

Geometrik jismlardan tashkil topgan natyurmort qalamtasvirini ishlash.

Uch to‘rt geometrik jismlar (kub, prizma, konus, silindr, shar, peramida va boshqalar) dan iborat, murakkab xolatda tuzilgan natyurmortning qalamtasviri. Qalamtasvir qonuniyatlarini amalda bajarishni mashq qilish. Natyurmort komozitsiyasini qog’oz ko’lamiga to’g’ri joylashtirish, perspektiva va qurilish qonuniyatlarini o‘rganish, soya -yorug’ qonuniyati va ishni yakuniy bosqichigachga olib chiqishni o‘rganish.

Gipsli rozetka va uy ro‘zg’or buyumlari ishtirokida natyurmort qalamtasvirini ishlash.

	Turli milliy va xorijiy uslubda ishlangan rozetka ishtirokida uy buyumlaridan tashkil topgan natyurmort qalamtasviri (bodom islimi, yulduzcha gul, olmali, geometrik)ni ishlash. Natyurmort qo'yilmasini qog'oz ko'lamiga to'g'ri joylashtirish, perspektiva va qurilish qonuniyatlarini o‘rganish, mayda elemenlari ustida ishlash, soya -yorug' qonuniyati asosida ishlab ishni yakuniy bosqichigachga olib chiqishni o‘rganish. **Mato burmalari fonida gipsli geometrik jismlardan tashkil topgan natyurmort tasvirini ishlash.** Turli sovuq rangdagi matolar fon taxlamasi asosida geometrik jismlar ishtirokida natyurmort qalamtasvirini ishlash. Natyurmort qo'yilmasini qog'oz ko'lamiga to'g'ri joylashtirish, perspektiva va qurilish qonuniyatlarini o‘rganish, mayda elemenlari ustida ishlash, soya -yorug' qonuniyati asosida ishlab natyurmort ishni umumiylikka keltirib bajarish va yakuniy bosqichigachga olib chiqishni o‘rganish. **San'at atributlar (kapitel bo‘lagi)idan tuzilgan natyurmortning qalamtasvirni ishlash.** San'at atributlari haqida tushunchalar berish, Qo‘yilmani qog‘oz ko‘lamiga to‘g‘ri joylashtirish, oltin kesim qonuni, kompozisiya markazi, simmetriya va assimetriya haqida tushuncha, kapitel bo‘lagini konstruktiv tahlil qilish orqali qurilishini qog‘oz yuzasida mashq qilish, qalamtasvir fanini muhim xususiyati va obrazli ifodalash. San'at atributlaridan kapitelning turlarini, tuzilishini ahamiyatini o‘rganish, kompozisiyani qog‘oz yuzasida konstruktiv qurilishini, joylashtirishni tekshirish va tuslash orqali uning xajmini ko‘rsatish, kapitel bo‘lagini yorug‘ va soya qonuniyatlariga amal qilgan xolda umumlashtirish, natyurmort kompozisiyasini yakuniy bosqichini bajarish. **Uy-ro‘zg‘or buyumlaridan tashkil topgan murakkab bo‘lmagan natyurmort qalamtasvirini ishlash.** Uy-ro'zg'or buyumlaridan natyurmort kompozitsiyasini tuzish qonuniyatlarini o'rgangan holda qo‘yilmani qog‘oz ko‘lamiga to‘g‘ri joylashtirish, kompozisiya markazi, simmetriya va assimetriya haqida tushuncha, chiziqli va havo perspektivasini qo‘llagan holda natyurmort buyumlarini qog‘oz yuzasida konstruktiv qurilishini tasvirlash, natyurmort buyumlarini qog‘oz yuzasida joylashtirish, turli shakl va fakturali uy-ro‘zg‘or buyumlarini bir biriga nisbati, hajmi, xossasiga, materialiga qarab buyumning o‘ziga xos jihatlarini tus orqali ko‘rsatish, natyurmort buyumlarida yorug‘ va soya qonuniyatlariga amal qilib tuslash bosqichi, ishni yakunlash. **Har-xil shaklli ikki geometrik jismlar (kub, shar, piramida, prizma, silindr, konus) ning chiziqli konstruktiv tasvirini chizish.** Uch to‘rt geometrik jismlar (kub, prizma, konus, silindr, shar, peramida va boshqalar) dan iborat, murakkab xolatda natyurmort kompozitsiyasini tuzishni o'rgangan holda, qurish qonuniyatlarini amalda bajarishni mashq qilish. Natyurmort komozitsiyasini qog'oz ko'lamiga to'g'ri joylashtirish, perspektiva va qurilish qonuniyatlarini o‘rganish, qoralama bosqichida soya -yorug' ishlash va ishni tugallash. **Kuz in'omlari (meva va sabzavotlar) dan tuzilgan natyurmort qalamtasvirini ishlash.** Meva-sabzavotlar ishtirokida natyurmort kompozitsiyasini tuzishni o'rgangan holda, qo‘yilmani qog‘oz ko‘lamiga to‘g‘ri joylashtirish, kompozisiya markazi, simmetriya va assimetriya haqida tushuncha, chiziqli va havo perspektivasini qo‘llagan holda natyurmort buyumlarini qog‘oz

	yuzasida konstruktiv qurilishini tasvirlash, natyurmort buyumlarini qog‘oz yuzasida joylashtirish, turli shakl va fakturali uy-ro‘zg‘or buyumlarini bir biriga nisbati, hajmi, xossasiga, materialiga qarab buyumning o‘ziga xos jihatlarini tus orqali ko‘rsatish, natyurmort buyumlarida yorug‘ va soya qonuniyatlariga amal qilib tuslash bosqichi, ishni yakunlash. **Girix milliy naqsh rozetkasi (nilufar, panjara naqsh) ning qalamtasvirini ishlash.** Milliy uslubda ishlangan girih naqshli rozetka ishtirokida uy buyumlaridan tashkil topgan natyurmort qalamtasvirini ishlash. Natyurmort qo’yilmasini qog’oz ko’lamiga to’g’ri joylashtirish, perspektiva va qurilish qonuniyatlarini o‘rganish, mayda elemenlari ustida ishlash, soya -yorug’ qonuniyati asosida ishlab ishni yakuniy bosqichigachga olib chiqishni o‘rganish. **Tusi, hajmi va shakli turli bo’lgan buyumlardan tuzilgan natyurmort qalamtasvirini ishlash**. Har-xil buyumlarni tahlil qilib ulardan yaxlit natyurmort kompozitsiyasini tuzishni o’rgangan holda, qo‘yilmani qog‘oz ko‘lamiga to‘g‘ri joylashtirish, kompozisiya markazi, simmetriya va assimetriya haqida tushuncha, chiziqli va havo perspektivasini qo‘llagan holda natyurmort buyumlarini qog‘oz yuzasida konstruktiv qurilishini tasvirlash, natyurmort buyumlarini qog‘oz yuzasida joylashtirish, turli shakl va fakturali uy-ro‘zg‘or buyumlarini bir biriga nisbati, hajmi, xossasiga, materialiga qarab buyumning o‘ziga xos jihatlarini tus orqali ko‘rsatish, natyurmort buyumlarida yorug‘ va soya qonuniyatlariga amal qilib tuslash bosqichi, ishni yakunlash. **Qalamtasvirda Mikelanjelo Buonarrotining “David” haykali bosh bo‘lak (burun, quloq, lab, ko‘z) larini tasvirlash.** Yuz bo’laklarining anatomik yuzilishini o’rgangan holda, qo‘yilmani qog‘oz ko‘lamiga to‘g‘ri joylashtirish, simmetriya va assimetriya haqida tushuncha, chiziqli va havo perspektivasini qo‘llagan holda yuz qismlarini qog‘oz yuzasida konstruktiv qurilishini tasvirlash, turli shakl va fakturali yuz bo’laklarining bir - biriga nisbati, hajmiga qarab bo’laklarning o‘ziga xos jihatlarini tus orqali ko‘rsatish, yuz qismlarida yorug‘ va soya qonuniyatlariga amal qilib tuslash bosqichi, ishni umumiylikka keltirish va yakunlash. **Qalamtasvirda inson bosh suyagini turli rakurslarda tasvirlash.** Inson bosh suyagini plastik anatomiya asosida o’rganib, tahlil qilgan holda qo‘yilmani qog‘oz ko‘lamiga to‘g‘ri joylashtirish, simmetriya va assimetriya haqida tushuncha, chiziqli va havo perspektivasini qo‘llagan holda inson boshini turli rakurslarda qog‘oz yuzasida konstruktiv qurilishini tasvirlash, bosh suyaklarining o’zaro bir-biriga nisbati, hajmi, xossasiga e’tibor berib, o‘ziga xos jihatlarini tus orqali ko‘rsatish, yorug‘-soya qonuniyatlariga amal qilib tuslash bosqichi, umumlashtirish va ishni yakunlash. **Gipsdan ishlangan anatomik kesik bosh (obrubovka) namunasini geometrik asosda qalamtasvirini ishlash.** Anatomik kesik bosh namunasini geometrik asosda tahlil qilgan holda o’rganib, qo‘yilmani qog‘oz ko‘lamiga to‘g‘ri joylashtirish, simmetriya va assimetriya haqida tushuncha, chiziqli va havo perspektivasini qo‘llagan holda boshni qog‘oz yuzasida konstruktiv qurilishini tasvirlash, o’zaro nisbati, hajmi, xossasiga qarab boshning o‘ziga xos

jihatlarini tus orqali ko‘rsatish, bosh tasvirida yorug‘- soya qonuniyatlariga amal qilib tuslash, umumlashtirish va ishni yakunlash.

Anatomik bosh namunasi (Ekorshe Gudon) ning qalamtasvirini ishlash. Anatomik bosh namunasi (Ekorshe Gudon) ning plastik anatomiyasini tahlillar asosida o’rganib, qo‘yilmani qog‘oz ko‘lamiga to‘g‘ri joylashtirish, simmetriya va assimetriya haqida tushuncha, chiziqli va havo perspektivasini qo‘llagan holda boshni qog‘oz yuzasida konstruktiv qurilishini tasvirlash, bosh qismlarining o’zaro bir-biriga nisbatini o’rganish, hajmiga qarab boshning o‘ziga xos jihatlarini tus orqali ko‘rsatish, yorug‘-soya qonuniyatlariga amal qilib tuslash, ishni umumlashtirish va yakunlash.

Me’morlik bo’lagi asosida tuzilgan natyurmort qalamtasvirini ishlash. Milliy me’morchiligimiz bo’lagi (parchinli naqsh bo’lagi) yoki memorlik bo’lagi(ustun bo’lagi, kapitel, kranshteyn) ishtirokida natyurmot tuzishni o’rgangan holda qo‘yilmani qog‘oz ko‘lamiga to‘g‘ri joylashtirish, kompozisiya markazi, simmetriya va assimetriya haqida tushuncha, chiziqli va havo perspektivasini qo‘llagan holda natyurmort buyumlarini qog‘oz yuzasida konstruktiv qurilishini tasvirlash, turli shakl va fakturali uy-ro‘zg‘or buyumlarini bir biriga nisbati, hajmi, xossasiga, materialiga qarab buyumning o‘ziga xos jihatlarini tus orqali ko‘rsatish, natyurmort buyumlarida yorug‘ va soya qonuniyatlariga amal qilib tuslash bosqichi, ishni umumlashtirish va yakunlash.

Turli tasvirlash vosita (sangina, retush, ko’mir qalamcha, sous) laridan foydalanib xona interyer foni asosida tuzilgan natyurmort ishlash. Interyerni qog‘oz ko‘lamiga to‘g‘ri joylashtirish, kompozisiya markazi, simmetriya va assimetriya haqida tushuncha, chiziqli va havo perspektivasini qo‘llagan holda natyurmort buyumlarini qog‘oz yuzasida konstruktiv qurilishini tasvirlash, turli shakl va fakturali buyumlarini bir biriga nisbati, hajmi, xossasiga, materialiga qarab buyumning o‘ziga xos jihatlarini tus orqali ko‘rsatish, interyerda yorug‘ va soya qonuniyatlariga amal qilib tuslash bosqichi, ishni umumlashtiish va yakunlash.

Turli tasvirlash vosita (sangina, retush, ko’mir qalamcha, sous) laridan foydalanib amaliy san’at buyumlari ishtirokida tuzilgan natyurmort qalamtasvirini ishlash. Qo‘yilmani qog‘oz ko‘lamiga to‘g‘ri joylashtirish, kompozisiya markazi, simmetriya va assimetriya haqida tushuncha, chiziqli va havo perspektivasini qo‘llagan holda natyurmort buyumlarini qog‘oz yuzasida konstruktiv qurilishini tasvirlash, natyurmort buyumlarini qog‘oz yuzasida joylashtirish, turli shakl va fakturali uy-ro‘zg‘or buyumlarini bir biriga nisbati, hajmi, xossasiga, materialiga qarab buyumning o‘ziga xos jihatlarini tus orqali ko‘rsatish, natyurmort buyumlarida yorug‘ va soya qonuniyatlariga amal qilib tuslash bosqichi, ishni yakunlash.

Anatomik bosh David yuz niqobini namunasining qalamtasvirini ishlash. Namunani qog’oz ko’lamiga to’g’ri joylashtirish. Anatomik bosh namunasi orqali inson yuz mushaklarini o‘rganib, nisbatlari asosida tasvirlash. Perspektiva qonuniyati asosida tasvirlash. Boshning konstruktiv qurilishini topib ishlash. Bosh nisbatlarini to‘g‘ri ifodalab, yorug‘-soya qonunlariga amal qilgan holda vazifani

	tuslash. Nur-soya qonuniyatlari asosida ishni kuchaytirish. Anatomik bosh namunasi tasvirini umumiylikka keltirish va ishni yakuniga yetkazish. An advanced, concentrated study of the human figure; expands on skills depicting and visualizing the human form. Inson qiyofasini rivojlangan, konsentrlangan ya'ni umumlashgan holda o'rganish; inson qomatini tasvirlash va tasavvur qilish ko'nikmalarini kengaytiradi (ushbu bo'limda fan blogidagi barcha mavzularga tegishli ma'lumotlar yoritilgan, ya'ni mazkur fan dasturidagi mavzularning keng qamrovli jihati inson tasviri bilan bog'liq). University of Southern California 1000 talikka kiritilgan oliy ta'lim tashkilotlari ro'yxatida 62 o'rinni egallagan United States. School of Art and Design. San'at va dizayn maktabining dasturidan ushbu mavzu olindi. https://roski.usc.edu/3d-areas-of-study/ **Antik davrga mansub gipsdan ishlangan bosh (Venera) niqobi namunasining qalamtasvirini ishlash.** Qo'yilmani qog'ozga to'g'ri joylashtirish. Naturaning nisbatlarini e'tiborga olib, perspektiv holatini topib ishlash. Qo'yilmani konstruktiv qurish, yengil soya-yorug'larini belgilab, tuslashga o'tish. Naturaning soya, yorug', yarim soya, shaxsiy va tushuvchi soyalarini yakuniy bosqichida ishlash va ishni yakunlash. **Aniq xarakterga ega bo'lgan bosh (Appolon) namunasining qalamtasvirini ishlash.** Appolon yuz qiyofasini o'rganish va qog'ozga kompozitsion joylashtirish. Yuz nisbatlarini aniqlash ya'ni burun, lab, ko'zlarning o'zaro nisbatlarini to'g'ri tpib, perspektiv qonuniyatlar asosida tasvirlash. Qo'yilmaning anatomik jihatlarini hisobga olib, konstruktiv qurilishini tasvirlash. Appolon qalamtasvirining yorug'-soya ishlash bosqichini umumiylikka keltirish va ishni yakuniga yetkazish. **Aniq xarakterga ega bo'lgan bosh (Gatamelatta, Sokrat, Zevz) namunasining qalamtasvirini ishlash.** Haykal bosh namunasini qog'ozga kompozitsion joylashtirish. Haykal yuz nisbatlarini aniqlash ya'ni burun, lab, ko'zlarning o'zaro nisbatlarini to'g'ri tasvirlash. Anatomik bosh namunasi orqali inson yuz mushaklarini o'rganish. Modelni o'rganish, qisqa muddatli chizgilarni bajarish. Konstruktiv qurishini topish. Bosh nisbatlarini to'g'ri ifodalab tasvirlash. Haykal namunasini yorug'-soya qonunlariga amal qilgan holda tuslash. Haykalni bosh namunasini umumlashtirib ishlash va yakunlash. **O'ziga hos xarakterli xususiyatlarga ega bo'lgan inson portreti qalamtasvirini ishlash.** Inson portretini qog'oz ko'lamiga kompozitsion joylashtirish. Inson boshining anatomik qurilishini o'rganib tasvirlash. Bosh elementlarining o'zaro nisbatlarini to'g'ri ifodalab tasvirlash. Portret ishlashda

	perspektiva qoidalariga amal qilgan holda ishlash. O‘ziga hos xarakterli xususiyatlarga ega bo‘lgan inson qiyofasini konstruktiv qurish. Tuslash orqali insonni o‘ziga xos xarakterini, ko‘rinishini ifodalab, soya-yorug’larini ishlash. Vazifani umumiylikka keltirish va ishni yakunlash. University of Massachusetts Amherst United States 1000 talikka kiritilgan oliy ta’lim tashkilotlari ro‘yxatida 282 o’rinni egallagan Massachusets Amherst universiteti Amerika Qo'shma Shtatlari “Badiiy ta’lim” yo’nalishi uchun san’at, rasm fanlarining dasturlari tahlil qilindi va quyidagi mavzuga tegishli qismlari kiritildi. Tarjimasi to’g’ridan to’g’ri tarjima qilinib kiritilgan bo’lib, mavzularning maqsadi inson tasviriga qaratilgan. 310 Visual Arts and Human Development I 311 Visual Arts and Human Development II 310 tasviriy san'at va inson taraqqiyoti I 311 tasviriy san'at va inson taraqqiyoti II https://www.umass.edu/art/academics/resources/painting-check-sheet **Qalamtasvirda inson boshini yelka kamari bilan tasvirlash.** Qiyofani tasvirlashda anatomik tuzilishni hisobga olib, holatini aniqlab qog’ozga joylashtirish. Bosh, yelka nisbatlarini to‘g‘ri ifodalab tasvirlash. Bosh plastikasi, hajm va holatini kompozitsiya qonun-qoidalari asosida tasvirlash. Inson boshini yelka kamari bilan konstruktiv qurish. Inson boshini yelka kamari bilan ishlashda yorug’-soya qonuniyatlari asosida bosqichli ishlash. Nur-soyalarini umumiylikka keltirish. Portret ishini umumlashtirish va yakunlash. **Keksa inson boshining murakkab holatdagi portreti qalamtasvirini ishlash.** Natura boshini qog’ozga kompozitsiya qoidalari asosida joylashtirish. Bosh detallarining o’zaro nisbatlarini to‘g‘ri ifodalash. Keksa inson boshining murakkab holatdagi portretining perspektiv holatini topib tasvirlash. Keksa inson boshining murakkab holatdagi portretini konstruktiv qurish. Keksa inson boshining murakkab holatdagi portretini yorug’-soyalarini ajratib ishlash. Portretning yorug’-soyalarini bosqichma-bosqich ishlash. Portret vazifasiga qo’yilgan talablarni umumlashtyirish. Portret vazifasini yakunlash. **Qalamtasvirda inson qiyofasini qo‘llari bilan beligacha tasvirlash.** Inson qiyofasi qog’ozga joylashtirish va qurish bosqichi. Naturaning xarakterli xususiyatlarini ochib berish maqsadida anatomik o’rganib chizish. Modelni o‘rganish, qisqa muddatli chizgilarni bajarish.

ART 311 Anatomical Drawing from Life

Units: 2

An advanced, concentrated study of the human figure; expands on skills depicting and visualizing the human form.

Inson qiyofasini rivojlangan, konsentrlangan ya'ni umumlashgan holda o'rganish; inson qomatini tasvirlash va tasavvur qilish ko'nikmalarini kengaytiradi.

University of Southern California 1000 talikka kiritilgan oliy ta'lim tashkilotlari ro'yxatida 62 o'rinni egallagan

United States. School of Art and Design. San'at va dizayn maktabining dasturidan ushbu mavzu olindi.

https://roski.usc.edu/3d-areas-of-study/

Qiyofani tasvirlashda konstruktiv anatomik tuzilishni hisobga olib uning holatini aniqlab tasvirlash. Modelni qurish va yengil tuslash bosqichi. Yarim soya, tushuvchi va shaxsiy soya refleks kabi amallarni bajarish. Inson qiyofasi tasvirini umumiylikka keltirish. Modelni tasvirlashning yakuniy bosqichida ishlash.

Qiyofachi qomatini murakkab bo'lmagan holatda (anatomik tahlillar asosida) tasvirlash. Qiyofachi tasvirini qog'oz ko'lamiga kompozitsion joylashtirish. Tasvirlashning asosiy qonun qoidalari, perspektiva, inson qomatini kompozitsion holatini hisobga olib tasvirlash. Odam qomatini tasvirlashda konstruktiv tuzilish, plastik-anatomik holat, hajm, kompozitsiya asoslari kabi asosiy qonun qoidalarini o'rgangan holda tasvirlash. Naturaning xarakterli xususiyatlarini hisobga olib, yengil yorug'-soya bergan holda tasvirlash. Naturani chizishda inson yuz va tana tuzilishi xususiyatlarini ochib bergan holda nur-soyalarini kuchaytirib ishlash. Qiyofachi qomatini umumiylikka keltirish va ishni yakunlash.

Qiyofachi qomatini murakkab (o'tirgan, yotgan) holatda tasvirlash. Qiyofachi tasvirini qog'oz ko'lamiga kompozitsion joylashtirish. Tasvirlashning asosiy qonun qoidalari, perspektiva, inson qomatini kompozitsion holatini hisobga olib tasvirlash. Odam qomatini tasvirlashda konstruktiv tuzilish, plastik-anatomik holat, hajm, kompozitsiya asoslari kabi asosiy qonun qoidalarini o'rgangan holda tasvirlash. Naturaning xarakterli xususiyatlarini hisobga olib, yengil yorug'-soya bergan holda tasvirlash. Naturani chizishda inson yuz va tana tuzilishi xususiyatlarini ochib bergan holda nur-soyalarini kuchaytirib ishlash. Qiyofachi qomatini umumiylikka keltirish va ishni yakunlash.

Tik turgan holatdagi inson qomatining murakkab holatdagi tasvirini ishlash. Qiyofachi tasvirini qog'oz ko'lamiga kompozitsion joylashtirish. Tasvirlashning asosiy qonun qoidalari, perspektiva, inson qomatini kompozitsion holatini hisobga olib tasvirlash. Odam qomatini tasvirlashda konstruktiv tuzilish, plastik-anatomik holat, hajm, kompozitsiya asoslari kabi asosiy qonun qoidalarini o'rgangan holda tasvirlash. Naturaning xarakterli xususiyatlarini hisobga olib, yengil yorug'-soya bergan holda tasvirlash. Naturani chizishda inson yuz va tana tuzilishi xususiyatlarini ochib bergan holda nur-soyalarini kuchaytirib ishlash. Qiyofachi qomatini umumiylikka keltirish va ishni yakunlash.

O'tirgan holatdagi inson qomati kompozitsiyasini tasvirlash. Qiyofachi

tasvirini qog’oz ko’lamiga kompozitsion joylashtirish. Tasvirlashning asosiy qonun qoidalari, perspektiva, inson qomatini kompozitsion holatini hisobga olib tasvirlash. Odam qomatini tasvirlashda konstruktiv tuzilish, plastik-anatomik holat, hajm, kompozitsiya asoslari kabi asosiy qonun qoidalarini o‘rgangan holda tasvirlash. Naturaning xarakterli xususiyatlarini hisobga olib, yengil yorug’-soya bergan holda tasvirlash. Naturani chizishda inson yuz va tana tuzilishi xususiyatlarini ochib bergan holda nur-soyalarini kuchaytirib ishlash. Qiyofachi qomatini umumiylikka keltirish va ishni yakunlash.

Inter’yerda ikki va undan ortiq kishi ishtrokida murakkab kompozitsiya(tarixiy mavzuda kompozitsiya tashkil etish) ishlash. Qiyofachi tasvirini qog’oz ko’lamiga kompozitsion joylashtirish. Tasvirlashning asosiy qonun qoidalari, perspektiva, inson qomatini kompozitsion holatini hisobga olib tasvirlash. Odam qomatini tasvirlashda konstruktiv tuzilish, plastik-anatomik holat, hajm, kompozitsiya asoslari kabi asosiy qonun qoidalarini o‘rgangan holda tasvirlash. Naturaning xarakterli xususiyatlarini hisobga olib, yengil yorug’-soya bergan holda tasvirlash. Naturani chizishda inson yuz va tana tuzilishi xususiyatlarini ochib bergan holda nur-soyalarini kuchaytirib ishlash. Qiyofachi qomatini umumiylikka keltirish va ishni yakunlash.

III. Mustaqil ta’lim va mustaqil ishlar

Auditoriyadan tashqari vaqtda bajariladigan mustaqil ishlar quyidagi turlarda amalga oshirilishi tavsiya etiladi:

Talaba mustaqil ishni tayyorlashda muayyan fanning xususiyatlarini hisobga olgan xolda quyidagi shakllardan foydalanish tavsiya etiladi:

- darslik va o’quv qo’llanmalar bo’yicha fan boblari va mavzularini o’rganish;
- tarqatma materiallar bo’yicha ma’ruzalar qismini o’rganish;
- maxsus adabiyotlar bo’yicha fanlar bo’limlari yoki mavzulari ustida ishlash;
- Talabaning o’quv-ilmiy-tadqiqod ishlarini bajarish bilan bog’liq bo’lgan fanlar bo’limlari va mavzularini chuqur o’rganish;
- Faol va muammoli o’qitish uslubidan foydalanaladigan o’quv mashg’ulotlari;
- Masofaviy (distantsion) ta’lim.

Mustaqil ta’lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

Geometrik jismlardan tuzilgan natyumort qalamtasviri

Uy ro’zg’or buyumlaridan natyurmort kompozitsiyasi

Gipsli rozetka ishtirokida natyurmort kompozitsiyasi

Murakkab natyurmort

Tasviriy san’atning asosiy qonun va qoidalarini namoyish etuvchi plakatlarni o’rganish Usta rassom va pedagoglarning qalamtasvir va grafika bo’yicha yaratgan asarlarini tahlil qilish;

Shakllarni chiziqli konstruktiv qurilishini tasvirlashga oid mashqlar bajarish (Geometrik shakllar misolida).

	Tabiat qo'ynida chiziqli va havo perspektivasini qo'llagan holda qalamchizgi va qoralamalar ishlash; Milliy natyurmort kompozitsiyasi Inson bosh suyagi turli ko'rinishlari Kesik boshning turli tomondan ko'rinishini tasvirlash Anatomik bosh namunasining qalamtasviri. Ekorshe (Gudon) gips boshini tasvirlash. Tusi, hajmi va shakli turli xil buyumlardan tuzilgan natyurmort chizish. Sopol buyumlar va milly kashtalar ishtirokida natyurmort ishlash. Shakllarni chiziqli konstruktiv qurilishini tasvirlashga oid mashqlar bajarish (Geometrik shakllar misolida). Anatomik bosh David byusti namunasining qalamtasviri. Antik davrga mansub gipsdan ishlangan bosh namunasining qalamtasviri. Antik davrga mansub gipsdan ishlangan byusti namunasining qalamtasviri (Venera). Aniq xarakterga ega bo'lgan bosh namunasi (Gatamelatta, Sokrat, Zevz byustlaridan biri) ning qalamtasviri. Yosh bola portreti. O'ziga hos xarakterli xususiyatlarga ega bo'lgan inson portreti qalamtasviri. Keksa inson boshining murakkab holatdagi portreti. Mening zamondoshim portretini ishlash Avtoportret ishlash; Usta rassom va pedagoglarning qalamtasvir va grafika bo'yicha yaratgan asarlarini tahlil qilish Mavzuli natyurmort ishlash; Tasviriy san'atning asosiy qonun va qoidalarini namoyish etuvchi plakatlarni o'rganish; Odam xomaki qalamchizg'ilarini ishlash Tabiat qo'ynida chiziqli va havo perspektivasini qo'llagan holda qalamchizgi va qoralamalar ishlash; Milliy bosh kiyimda odam portretini ishlash Mavzular yuzasidan qalamchizgilar bajarish;
3.	**IV. Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar)** **Talaba bilishi kerak:** - qalamtasvir mashg'ulotlarini o'tishda tasviriy san'at asoslari, kompozitsiya qonuniyatlari, chiziqli, havo, perspektivalari, ufq tekisligi siluet, konstruktsiya, shtrix, masshtab, nisbatlar, maeriallar xususiyatlari, yorug'-soya qonuniyatlari, turli tasvirlash vositalaridan foydalanishni bilishi kerak; - talaba qalamtasvir darslarini rejalashtirish: natyurmort, portret, odamning turli holatlaridan postanovkalar tashkil etish, tasvirlash texnologiyalari. O'quvchilarga qalamtasvir mashg'ulotlarini tashkil etishda san'at asarlarini tahlil eta olish, yaxshi o'zlashtiruvchi va boshlovchi o'quvchilar bilan individual darslar olib borish, o'quvchilar ijodiy ishlarini baholay olish ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak.
4.	**V. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:** **Amaliy mashg'ulotlarda** - mavzularga oid ijodiy ishlar yaratish, amaliy

	kuzatish, ijodiy ishlarni yaratishda ijodkorlikni oshirishda; Hamkorlikdagi ta'lim texnologiyasi; Muammoli vaziyat ta'lim metodi; Insert; Kub metodi; Blits so'rov; "T" jadval; Ikki tomonlama kundalik; Delfi; Muzyorar; Baliq skleti; Venn diagrammasi; Mental xarita kabi ko'plab metod va texnologiyalardan foydalanish ko'zda tutildi.
5.	**VI. Kreditlarni olish uchun talablar:** Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ishni topshirish.
6.	**VII. Asosiy adabiyotlar** 1. Boymetov B. "Qalamtasvir". "Musiqa" nashriyti-Toshkent, 2006. 2. D.E.Omonov. "Qalamtasvir". "SamDU" nashriyoti-samarqand 2019. **VIII. Qo'shimcha adabiyotlar** 1.Mirziyoev Shavkat Miromonovich. Yangi O'zbekiston strategiyasi.Toshkent, 2021. -458 b. 2. Boymetov B «Qalamtasvir» Toshkent, 1997. 3. Tojiyev B, Mahkamova S. "Qalamtasvir" Toshkent, 2013. 4. O.K.Apuxtin "Tasviriy san'at haqida suhbatlar" "O'qituvchi" nashriyoti TOShKENT-1965 85.117364 5. Rahim Hasanov "Tasviriy san'at asoslari" "Gofur G'ulom nomidagi nashriyot matbaa-ijodiy uyi" Toshkent 2009 85.1272907 **O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI PREZIDENTINING FARMONLARI** O'zbekiston respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida. (O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017 y., 6-son, 70-modda) O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 - yil 6 – noyabrdagi "O'zbekistonning yangi taraqqiyot davrida ta'lim - tarbiya va ilm - fan

	sohalarini rivojlantirish chora tadbirlari to‘g‘risida” gi PF - 6108 - son farmoni. **Axborot manbaalari** a. https://s3.amazonaws.com/mirror.facultyinfo.unt.edu/rdb0035/schteach/ART%201500%20Drawing%20I%20Syllabus%20Spring%202019-1.pdf Maktabgacha va maktab ta’limi vazirligi rasmiy sayti. b. http://www.gov.uz– O‘zbekiston Respublikasi xukumati portali. c. https://pedagog.uz/uz Pedagog - har bir ustoz uchun qulay platforma d. https://m.ok.ru/group/70000000599410 Академия Минпросвещения России e. https://scientists.uz/uploads/journal/202303B.pdf Xalqaro Scientific Journal SCIENCE AND INNOVATION. f. www.relarn.ru/conf/conf2007 g. http://www.allmath.ru/ h. http://window.edu.ru/window/
7.	Fan dasturi Samarqand davlat pedagogika instituti o‘quv-uslubiy kengashining 2025 yil “___” _____ ____-son bayonnomasi bilan ma’qullangan
8.	**Fan/modul uchun mas’ullar va dastur mualliflari:** S.M.Suvankulov- Samarqand davlat pedagogika instituti “Tasviriy san’at va muhandislik grafikasi” kafedrasi assistenti.
9.	**Taqrizchilar:** X.X.Jo’rayev – Samarqand davlat pedagogika instituti “Tasviriy san’at va muhandislik grafikasi” kafedrasi v.b.professori (ichki). T.Esanov – M.Ulug’bek nomidagi Samarqand davlat arxitektura qurilish universiteti “San’at” kafedrasi dotsenti (tashqi).

Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi tomonidan 2025-yil uchun tasdiqlangan xalqaro e’tirof etilgan tashkilotlaridan “S.G.Stroganova nomidagi Rossiya davlat tasviriy san’at-sanoat universiteti”, "Chelyabinsk davlat madaniyat instituti", "Oltoy davlat universiteti", “Shimoliy Texas universiteti tasviriy san'at va dizayn kolleji” tasviriy san’at fani dasturlari tahlil qilinib ushbu asosda fan dastur ishlab chiqildi.

1. 1000 talikka kiritilgan oliy ta’lim tashkilotlari ro‘yxatida 282 o’rinni egallagan Massachusets Amherst universiteti Amerika Qo'shma Shtatlari https://www.umass.edu/art/academics/resources/painting-check-sheet
2. University of Southern California 1000 talikka kiritilgan oliy ta’lim tashkilotlari ro‘yxatida 62 o’rinni egallagan United States. School of Art and Design. San'at va dizayn maktabining dasturidan ushbu mavzu olindi. https://roski.usc.edu/3d-areas-of-study/

Fan dasturi “Aniq va amaliy fanlar” fakultetining 2025 – yil 28-fevral 10-sonli farmoyishi bilan tuzilgan ishchi guruh tomonidan ma’qullangan.

Tuzuvchi: **S.M.Suvankulov**

Kafedra mudiri: **A.N.Abdullayev**

Fakultet dekani: **A.N.Abdullayev**

O‘quv-ishlar bo‘yicha prorektor: **N.H.Musulmonov**

O'zbekiston Finlandiya pedagogika instituti "Tasviriy san'at va muhandsilik grafikasi" kafedrasi S.M.Suvankulov tomonidan tayyorlangan "Qalamtasvir" nomli fanining o'quv dasturiga

TAQRIZ

Ushbu dastur pedagogika oliy o'quv yurtlari, tasviriy san'at va muhandislik grafikasi bakalavriat ta'lim yo'nalishlari talabalari uchun mo'ljallangan bo'lib, "Qalamtasvir" fanining maqsadi - qalamtasvir-barcha tasviriy san'at turlarining; rangtasvir, dekorativ amaliy san'at, grafika, xaykaltaroshlikning asosi sifatida bo'lajak pedagog rassomlarga borliqni ko'rib-kuzatib to'g'ri tasvirlash, borlikni idrok etish, ko'l, ong va sezgi organlarini shakllantirish hamda bo'lajak rassom-pedagoglarni tasviriy san'at asoslariga o'gatishni maqsad qilib qo'yadi.

Qalamtasvir-barcha tasviriy san'at turlarining asosi hisoblanadi. Me'mor, dizayner, konstruktor, rassom amaliy san'at ustalari o'zlari yaratayotgan asarlarining qoralamalari (eskizlari)ni avvalo qalamda dastlabki chizgilari bilan ifodalaydilar. Shu tariqa o'lkan me'moriy muhitda o'z uyg'inligini topgan monumental xaykallar va devoriy rangtas-vir asarlari yuzaga keladi. Qalamtaszirsiz yukqorida qayd etilgan keng ma'nodagi ijodiy faoliyatni tasavvur etib bo'lmaydi.

Qalamtasvirda bajarilgan ish tasviriy va amaliy san'atning boshqa turlari singari tugallangan dastgohli san'at asari bo'lishi ham mumkin. Tush, sangina, sous, pastel va qalamda bajarilgan ko'pgina grafik asarlar jahonning nufuzli san'at muzeyi va ko'rgazmalaridan munosib joy olgan.

Tasviriy san'atning eng qadimgi turi - rasm chizishdir. Hali gaplasha olmaydigan ibtidoiy odamlar tig'li buyumlar bilan tosh va g'or devorlariga turli tasvirlar chizib, o'z fikrlarini bir-birlariga bayon qilganlar. Suratlar asosan yon tomondan soddalashtirilgan holatda yoki sxematik ko'rinishda tasvirlangan.

Samarali uslubda muntazam olib borilgan qalamtasvir mashg'ulotlari borliqni idrok etish, ong va sezgi organlariga mutanosib ravishda qo'lning chizish mahoratini oshirish faqatgina bo'lajak rassomlargagina emas, balki boshqa kasb sohasidagi kishilarga ham zarurdir.

Fan dasturida qalamtasvir san'atiga oid mavzular ketma-ketlik va barcha talablar asosida berilgan

SamDAQU "San'at" kafedrasi dotsenti:

XODIMLAR BO'LIMI SamDAQU

T.Esanov NING IM... NI TASDIQLAYMAN KB BOSHLIG'I

Ўзбекистон Финландия педагогика институти "Тасвирий санъат ва муҳандсилик графикаси" кафедраси С.М.Суванкулов томонидан тайёрланган "Қаламтасвир" номли фанининг ўқув дастурига

ТАҚРИЗ

Тасвирий санъатнинг энг қадимги тури - расм чизишдир. Ибтидоий одамлар тиғли буюмлар билан тош ва ғор деворларига турли тасвирлар чизиб, ўз фикрларини бир-бирларига баён қилганлар. Суратлар асосан ён томондан соддалаштирилган ҳолатда ёки схематик кўринишда тасвирланган.

"Қаламтасвир" барча тасвирий санъат турларининг; рангтасвир, декоратив амалий санъат, графика, хайкалтарошликнинг асоси сифатида бўлажак педагог рассомларга борлиқни кўриб-кузатиб тўғри тасвирлаш, борликни идрок этиш, кўл, онг ва сезги органларини шакллантириш ҳамда бўлажак рассом-педагогларни тасвирий санъат асосларига ўгатишни мақсад қилиб қўяди.

Қаламтасвир-барча тасвирий санъат турларининг асоси ҳисобланади. Меъмор, дизайнер, конструктор, рассом амалий санъат усталари ўзлари яратаётган асарларининг қораламалари (эскизлари)ни аввало қаламда дастлабки чизгилари билан ифодалайдилар. Шу тарика ўлкан меъморий муҳитда ўз уйғинлигини топган монументал хайкаллар ва деворий рангтас-вир асарлари юзага келади. Қаламтасзирсиз юккорида қайд этилган кенг маънодаги ижодий фаолиятни тасаввур этиб бўлмайди. Мунтазам олиб борилган қаламтасвир машғулотлари борлиқни идрок этиш, онг ва сезги органларига мутаносиб равишда қўлнинг чизиш маҳоратини ошириш фақатгина бўлажак рассомларгагина эмас, балки бошқа касб соҳасидаги кишиларга ҳам зарурдир.

Фан дастурида қаламтасвир санъатига оид мавзулар кетма-кетлик ва барча талаблар асосида берилган.

Ўзбекистон-Финляндия педагогика институти "Тасвирий санъат ва технологик таълим кафедраси в.б.профессори: Хамза Жураев.

Х.Жураев NING IMZOSINI TASDIQLAYMAN
O'ZBEKISTON - FINLANDIYA PEDAGOGIKA INSTITUTI XODIMLAR BO'LIMI BOSHLIG'I

XODIMLAR BO'LIMI